

Vytautas Kazakevičius

(1951 – 2005)

Gyvenime Vytautas Kazakevičius kryptingai ėjo archeologijos keliu. Tai atspindi biografija: gimė 1951 m. spalio 11 d. Kapsuke (dabar – Marijampolė), čia baigė vidurinę mokyklą.

1969–1974 m. studijavo Vilniaus pedagoginio instituto (dabar – universiteto) Istorijos fakultete, o jį pabaigęs tais pačiais metais pradėjo dirbti Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriuje. Čia dirbo tris dešimtis metų, iš kurių septynis (1987–1994 m.) buvo skyriaus vadovas.

Naujų idėjų ir sumanymų vedinas V. Kazakevičius pačioje gyvenimo pabaigoje (2005 m.) perėjo dirbti į Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutą.

V. Kazakevičiaus mokslinių interesų centre – geležies amžiaus baltų genčių ginkluotė. Ilgalaičių tyrimų rezultatus atspindi daktaro ir habilituoto mokslų daktaro disertacijos (1984 ir 1996 m.), apibendrinančios monografijos ir straipsniai.

Lietuvos archeologijoje Vytautas tęsė mokslinę tradiciją, pagrįstą griežtu tipologijos metodo taikymu, artefaktų tyrimais ir „saikinga“ jų interpretacija. Geležies amžiaus baltų genčių iečių (ietigalių), skydų (antskydžių), kovos kirvių, kalavijų, strėlių (strėlių antgalių) analizės pagrindu ir (arba) atsižvelgdamas į užsienio šalių tyrimų patirtį, V. Kazakevičius pasiūlė eilę šiuos radinius tipologizuojančių schemų. Čia glūdi didžioji jo mokslinių tyrimų vertė.

Kita tyrimų kryptis, kuri puikiai atskleidė V. Kazakevičiaus, kaip archeologo tyrėjo pašaukimą, – tai dviejų IV–VI a. vidurio Lietuvos kapinynų tyrimai ir regiono etnokultūrinės situacijos plačiąja prasme analizė.

1978–1984 m. Plinkaigalio kapinyne, Kėdainių r., ištirta daugiau kaip 4500 kv. m., rasti 4 vėlyvojo neolito, 360 III–VI a., 8 VII a. žmonių kapai ir 4 apie VII a. datuojami žirgų kapai.

Didelės apimties tyrinėjimų, gausių ir įvairių radinių, gerai išlikusios antropologinės medžiagos ir apibendrinančios monografijos dėka (*Lietuvos archeologija*, Vilnius, 1993, t. 10) Plinkaigalio kapinynas tapo etaloniniu V–VI a. paminklu, o jo tyrėjas pelnė tautų kraustymosi laikotarpio specialisto reputaciją.

1985, 1989–2004 m. Kalniškių kapinyne, Raseinių r., ištirtas beveik 3000 kv. m. plotas, rasti 256 V–VI a. griautiniai, 15 VI a. ir 1 XI–XII a. degintiniai kapai. Šiuos duomenis planuota apibendrinti baigus viso kapinyno tyrimus. Tačiau planams nebuvo lemta išsipildyti dėl lėšų trūkumo (paskutinius šešis metus buvo dirbama visuomeniniais pagrindais!) ir Vytauto mirties. Tiesa, tarpiniai tyrimų rezultatai įvairiomis progomis yra paskelbti (plg.: *Lietuvos archeologija*, Vilnius, 1999, t. 18, p. 57–67).

Bendrai, V. Kazakevičius skyrė dėmesio archeologijos šaltinių publikavimui. Minėta Plinkaigalio kapinyno tyrinėjimams skirta monografija. 2000 m. buvo paskelbti 1985–1989 m. tyrinėtų Visėtiškių ir Miškinių (abu – Anykščių r.) pilkapynų duomenys. Paskutiniais gyvenimo metais Vytautas spaudai pradėjo rengti 1976–1979 m. L. Vaitkunsienės tyrinėto Žasino kapinyno (Šilalės r.), kurio tyrimuose pats dalyvavo, publikaciją.

Be to, artimiausiu metu iš spaudos išeis iš vokiečių kalbos išverstas Karlo fon Šmito (Carl von Schmith) 1863 m. rankraštinis veikalas „Necrolithuanica. Pagoniškuose priešistoriniuose kapuose rastos senienos ir atvaizdai <...>“ – su išsamiais Vytauto komentarais archeologinei daliai.

Paminėtinas dar vienas neabejotinai svarbus V. Kazakevičiaus akademinės veiklos momentas.

Tai Lietuvos archeologijos tyrimų sklaida užsienio kalbomis. 1990-aisiais, atsivėrus geležinei uždangai, šis klausimas tapo nepaprastai aktualus. Kartu su R. Sidriu buvo parengtas pirmasis „Archaeologia Baltica“ numeris (1995 m.), vėliau su kolegomis suredaguoti dar keturi šio žurnalo numeriai.

Šiandien sunku įsivaizduoti Lietuvos, taip pat ir baltų, archeologijos studiją, kurioje nebūtų remiamasi V. Kazakevičiaus įdirbiu.

Mokslo darbų dėka Lietuvos ir kaimyninių šalių archeologų tarpe jis pelnė autoritetą, buvo kolegų laukiamas ir gerbiamas. Tiesa, pats retai tuo didžiavosi, mielai dalinosi savo žiniomis ir patirtimi, taip pat knygomis iš asmeninės bibliotekos (Vytauto valia po mirties ji perduota Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto bibliotekai).

Monografijos:

1. Oruzenije baltskix plemen II–VIII vekov na teritoriji Litvy [rus.kalba] (Summary: *Arms and Armour of the Baltic Tribes of the 2nd–8th centuries in the territory of Lithuania*), Vilnius: Mokslas, 1988.
2. Plinkaigalio kapinynas (Summary: The Plinkaigalis Burial Ground), *Lietuvos archeologija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, t. 10, p. 3–181.
3. *IX–XIII a. baltų kalavijai* (Summary: *IX–XIII c. Baltic Swords*), Vilnius: Alma littera, 1996.
4. *Geležies amžiaus strėlės Lietuvoje II–XII/XIII a.* (Summary: *Iron Age Arrows in Lithuania (2nd – 12th-13th)*), Vilnius: Gen. J. Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2004.

Kai kurios kitos publikacijos:

1. Vienašmenių kalavijų atsiradimas ir raida Lietuvoje (Reziومه: K voprosu o proisxoždeniji i razvitiji odnolezviinyx mečei v Litve [rusų kalba]), *Lietuvos archeologija*, Vilnius: Mokslas, 1981, t. 2, p. 43–58.
2. Bojevyje topory na teritoriji Litvy i Belorusiji In: *Drevnosti Belorusiji i Litvy*, Minsk, 1982. s. 71-80 [rusų kalba].
3. Pogrebnyje s nakonecnikom strely iz mogilnika Plikaigalis, *Sovetskaja archeologija*, Maskva, 1986, Nr. 3, s.238-243. [rusų kalba].
4. Redkaja forma nakonečnikov kopij na teritotiji Litvy. In: *Drevnosti Litvy i Belorusiji. Vilnius: Mokslas, 1988, p. 79-88* [rusų kalba].
5. The Find of an East European Sword Quillon in a Barrow in Visėtiškės, Anykščiai district, Lithuania. *Fornvännen*, 1992, vol. 87, p. 176–179.
6. Sword Chapes from Lithuania. In: *Die Kontakte zwischen Ostbaltikum und Skandinavien im frühen Mittelalter*. Stockholm, 1992, p. 91–107.
7. The Great Migration Period and the Balts according to the archaeological data from Lithuania. In: *Pergrinatio Gothica III*. Oslo, 1992, p. 91–102.

8. Das Gräberfeld von Plinkaigalis als Quelle der baltischen ethnischen Geschichte in Litauen. In: *Prehistoric Graves as a Source of Information*. Uppsala, 1994, p. 111–128.
9. Some Debatable Questions Concerning the Armament of the Viking Period in Lithuania. In: *Fasciculi Archaeologiae Historicae. Fasciculus VII*. Łódź, 1994, p. 37–44.
10. Situation ethnoculturelle des Baltes au milieu du Ier millénaire de notre ère. In: *L'identité des populations archéologiques*. Sophia Antipolis, 1996, p. 80–94.
11. Topory bojowe typu M. Chronologia i pochodzenia na ziemiach Bałtów. In: *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej*. Wrocław, 1996, t. 2, s. 233–241.
12. On one Type of Baltic Sword of the Viking Period, *Archaeologia Baltica*. Vilnius: Žara, 1997, vol. 2, p. 117–132.
13. Dėl E tipo ietigalių ornamentuotomis įmovomis chronologijos ir kilmės (Summary: On the Chronology and Origin of E-type Spearheads with Ornamented Sockets), *Archaeologia Lituana*. Vilnius: VU leidykla, 1999, t. 1, p. 179–196.
14. Paalksnių, Kelmės r. pilkapyno kalavijas (Summary: A Sword from the Paalksniai Barrow Cemetery in the Kelmė District). In: *Iš baltų kultūros istorijos*. Vilnius: Diemedžio leidykla, 2000, p. 85–90.
15. Baltų ir skandinavų karinių ryšių beiėškant (Summary: In Search of Baltic-Scandinavian Military Relations), *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija*. Vilnius: VPU, 2000, t. 43, p. 19–24.
16. Sėlių paminklai Lietuvoje (Summary: Selonian Archaeological Sites in Lithuania). *Lietuvos archeologija*, Vilnius: Diemedžio leidykla, 2000, t. 20, p. 7–20.
17. Visėtiškių pilkapynas (Summary: Visėtiškės Barrow Cemetery). *Lietuvos archeologija*. Vilnius: Diemedžio leidykla, 2000, t. 20, p. 21–99.
18. Sėlių kapai Miėkinių pilkapyje (Summary: Selonian Graves in the Miėkiniai Barrow). *Lietuvos archeologija*, Vilnius: Diemedžio leidykla, 2000, t. 20, p. 115–139.
19. Pētījumi Visėtiėku uzkalniņakapulaukā Lietuvas Sėlijas daļa, *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, Rīga, 2001, 55 sēj., nr. 5/6, p. 83–93.
20. In Search of Baltic-Scandinavian weaponry relations. In: *Vi fār tacka Lamm*. Stockholm, 2001, p. 91–101.
21. Decorated Pottery from the Kalniėskiai Migration Period Cemetery in Lithuania. *Arheologiga Läänemeremaades. Muinasaja teadus 13*. Tallinn-Tartu, 2003, p. 105–118.
22. Vertikaliai įsmeigti ginklai Lietuvos geležies amžiaus paminkluose (Summary: Vertically Thrust Weapons in the Iron Age Cemetery), *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija*. Vilnius: VPU, 2004, t. 49–50, p. 3–12. (Bendraautorius A. Malonaitis).
23. Viduramžių kalavijas iš Nevėžio (Kėdainių m.). *Lietuvos archeologija*. Vilnius, 2005, t. 28, p. 115–120.